

मनमोहन प्राविधिक विश्वविद्यालय
सेवा आयोग

प्रशासन सेवा, पुस्तकालय समूह, पाँचौं तहको पुस्तकालय सहायक पदको
खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

पदको विवरण

सेवा : प्रशासन	समूह : पुस्तकालय
पद : पुस्तकालय सहायक	तह : पाँचौं

पाठ्यक्रमको रूपरेखा

यस पाठ्यक्रमको आधारमा निम्नानुसार दुई चरणमा परीक्षा लिइनेछ

प्रथम चरण : लिखित परीक्षा

पूर्णाङ्क : १५०

द्वितीय चरण : (क) कम्प्युटर सीप परीक्षण

पूर्णाङ्क : ३०

(ख) अन्तर्वार्ता

पूर्णाङ्क : २५

तालिका (१)

प्रथम चरण : लिखित परीक्षा

पत्र	विषय	पूर्णाङ्क	उत्तीर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली	प्रश्न संख्या	समय
प्रथम	सामान्य ज्ञान र बौद्धिक परीक्षण	५०	२०	वस्तुगत बहुवैकल्पिक प्रश्न	५० प्रश्न X १ अंक = ५०	५० मिनेट
द्वितीय	सामाजिक-आर्थिक अवस्था र सेवासम्बन्धी	१००	४०	विषयगत छोटो उत्तर आउने प्रश्न	१२ प्रश्न X ५ अंक = ६०	३ घण्टा
				विषयगत लामो उत्तर आउने प्रश्न	४ प्रश्न X १० अंक = ४०	

तालिका (२)

द्वितीय चरण : कम्प्युटर सीप परीक्षण र अन्तर्वार्ता

विषय	पूर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली	समय
कम्प्युटर सीप परीक्षण	३०	प्रयोगात्मक	३० मिनेट
अन्तर्वार्ता	२५	मौखिक	

द्रष्टव्य :

- यो पाठ्यक्रमको योजनालाई प्रथम चरण र द्वितीय चरण गरी दुई भागमा विभाजन गरिएको छ ।
- माथि उल्लेखित सेवा/समूह, तह र पदको खुला/आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम उपर्युक्तबमोजिम हुनेछ ।
- लिखित परीक्षाको माध्यम भाषा नेपाली वा अंग्रेजी अथवा नेपाली र अंग्रेजी दुवै हुनेछ ।

४. वस्तुगत बहुवैकल्पिक प्रश्नहरूको गलत उत्तर दिएमा प्रत्येक गलत उत्तरबापत सही उत्तर दिँदा पाउने अंकको २० प्रतिशत अङ्क कट्टा गरिनेछ । तर उत्तर नदिएमा अङ्क कट्टा गरिने छैन ।
५. वस्तुगत बहुउत्तर हुने परीक्षामा परीक्षार्थीले चार वटा उत्तरमध्ये एउटा मात्र उत्तरको नम्बर लेख्नुपर्नेछ ।
६. बहुवैकल्पिक प्रश्नहरू हुने परीक्षामा कुनै प्रकारको क्यालकुलेटर प्रयोग गर्न पाइने छैन ।
७. विषयगत प्रश्नका हकमा तोकिएको अंकका लागि एउटा प्रश्न वा एउटै प्रश्नका दुई वा दुईभन्दा बढी भाग वा दुई वा बढी प्रश्नहरू सोध्न सकिनेछ ।
८. परीक्षामा सोधिने प्रश्नसंख्या, अंक र अङ्कभार सम्बन्धित पत्र/विषयमा दिइएअनुसार हुनेछ ।
९. परीक्षामा परीक्षार्थीले मोबाइल, प्रोग्रामेवल क्यालकुलेटर, स्मार्ट-वाच वा यस्तै प्रकारका विद्युतीय उपकरण परीक्षा हलमा लैजान पाइने छैन ।
१०. प्रथम चरणको लिखित परीक्षाबाट छनौट भएका उम्मेदवारहरूलाई मात्र द्वितीय चरणको परीक्षामा सम्मिलित गराइनेछ ।
११. प्रथम चरणको लिखित परीक्षामा छनौट भएका उम्मेदवारहरूको प्राप्ताङ्क र द्वितीय चरणको प्रयोगात्मक परीक्षा तथा अन्तर्वार्ताको अंकको कूल योगका आधारमा अन्तिम परीक्षाफल प्रकाशित गरिनेछ ।
१२. यो पाठ्यक्रम मिति: २०७९/०९/२८ देखि लागु हुनेछ ।

लिखित परीक्षाका विषयवस्तु

प्रथम पत्र : सामान्य ज्ञान र बौद्धिक परीक्षण	पूर्णाङ्क : ५०
१. विश्वको भूगोल	२
१.१ विश्वको भुगोलबारे सामान्य जानकारी	
१.२ सार्क र नेपालका छिमेकी मुलुकको भुगोल सम्बन्धी सामान्य जानकारी	
२. नेपालको भूगोल	५
२.१ धरातलीय स्वरूपको किसिम, विशेषताहरू	
२.२ प्राकृतिक श्रोतहरूको किसिम, उपलब्धि र वर्तमान अवस्था	
२.३ भौगोलिक विविधता र जनजीवन	
२.४ नेपालमा पाइने हावापानीको किसिम र विशेषता । हावापानीको विविधताबाट उत्पन्न भएका आर्थिक तथा सामाजिक क्रियाकलाप र जीवीकोपार्जनमा विविधता	
२.५ प्रदेश नं. १ को भौगोलिक अवस्थासम्बन्धी जानकारी	
३. नेपालको इतिहास	४
३.१ किरातकाल, लिच्छवीकाल र मध्यकालको समाजिक, आर्थिक एवम् राजनीतिक अवस्था	
३.२ आधुनिक इतिहास तथा राजनीतिक घटनाक्रम र तिनका कारण र परिणामहरू	
४. नेपालको सामाजिक, धार्मिक एवं सांस्कृतिक अवस्था	५
४.१ प्रथा, परम्परा, मूल्य र मान्यता, धर्म, जातजाति, भाषाभाषी, संस्कृति, कला, साहित्य, संगीत आदि	
४.२ सामाजिक, आर्थिक र राजनीतिक अवस्थासम्बन्धी जानकारी	
५. नेपालको आर्थिक अवस्था, विकासका पूर्वाधारहरू (कृषि, उद्योग, व्यापार, पर्यटन, यातायात, संचार, शिक्षा, स्वास्थ्य, विद्युत आदि) र प्रदेश नं. १ को आवधिक योजना	५
६. विज्ञान, प्रविधि र स्वास्थ्य	४
६.१ विज्ञान प्रविधिको विकासबाट मानव जीवनमा परेको प्रत्यक्ष प्रभाव	
६.२ जैविक प्रविधि, सूचना तथा संचार प्रविधि र वैकल्पिक उर्जा	
६.३ क्रमविकास र बंशाणु, स्वास्थ्य, रोग, खोप, पोषण, सरसफाइ	

- ६.४ दैनिक जीवनमा प्रयोग हुने वस्तुहरू साबुन, प्लाष्टिक, रेसा, काँच, मल र किटनाशक औषधि ३
७. पारिस्थितिक पद्धति (Ecosystem) र वातावरण ३
- ७.१ परिस्थितिक पद्धति(Ecosystem) को परिचय र प्रकार तथा जीव भू-रासायनिक चक्र (Bio Geo-chemical cycle)
- ७.२ दिगो विकास, जैविक विविधता, दुर्लभ पशुपन्छी र वनस्पतिहरू, विश्वव्यापी उष्णता, जलवायु परिवर्तन, हरितगृह प्रभाव, ओजोन तहको विनास, वातावरण-प्रदूषण, जनसंख्या, सहरीकरण, बसोबास (बसाइसराइ) आदि
८. संयुक्त राष्ट्र संघ, सार्क, बिम्प्टेक, आसियान र युरोपियन संघसम्बन्धी सामान्य जानकारी २
९. राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय महत्वका राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक, वैज्ञानिक, सांस्कृतिक, खेलकुद, पुस्तक, पुरस्कार, कला, साहित्य, संगीत लगायत समसामयिक घटना तथा नवीनतम गतिविधिहरू ३
१०. राष्ट्रिय स्तरमा ख्यातिप्राप्त व्यक्तित्वसम्बन्धी जानकारी २
११. सामान्य बौद्धिक परीक्षण १५
- ११.१ शाब्दिक तार्किक परीक्षण
बोध, शब्दज्ञान, अनुक्रम, समरूपता, वर्गीकरण, दिशा र दुरी पत्ता लगाउने, श्रेणीक्रम, पंक्तिक्रम, छुटेका अक्षर र संकेत भर्ने, कोडिङ डिकोडिङ, तार्किक विश्लेषण, भनाइ र कारण, आगमन, निगमन, कार्य अवस्था र सिलसिला
- ११.२ मात्रात्मक तार्किक परीक्षण
अनुक्रम, समरूपता, वर्गीकरण, मेट्रिक्स, साभा गुण, छोडिएका संख्या मिलाउने, कोडिङ, तथ्यांक जाँच, अंकगणितीय तर्क, अनुपात, भिन्न, प्रतिशत, नाफा-नोक्सान, समय र कार्य, औसत, मिति र पात्रो
- ११.३ अशाब्दिक तार्किक परीक्षण
अनुक्रम, समरूपता, वर्गीकरण, भेन चित्र, चित्रात्मक विश्लेषण, मेट्रिक्स, ऐनामा देखिने आकृति, पानीमा देखिने आकृति, बिन्दु स्थान, क्युब र डायस

नमुना प्रश्नहरू

बहुवैकल्पिक प्रश्न (प्रति प्रश्न १ अंक)

१. साहित्यिक क्षेत्रमा प्रदान गरिने मदन पुरस्कारको हाल वितरण गरिने पुरस्कार राशि कति रकमको छ ?
- क) दुई लाख रुपैयाँ   ख) तीन लाख रुपैयाँ
ग) चार लाख रुपैयाँ   घ) पाँच लाख रुपैयाँ
२. हात्तिपोलो कुन विधासग सम्बन्धित छ ?
- क) खेलकुद   ख) साहित्य
ग) कला   घ) संस्कृति
३. दिइएको क्रम/श्रेणीमा प्रश्नपचिन्ह (?) राखिएको ठाउँमा तलकामध्ये कुन हुन्छ ?
- १,१,४,८,९, (?),१६,६४
- क) १२   ख) २४
ग) २५   घ) २७

१. पुस्तकालय विज्ञान र पुस्तकालय १०
- १.१ पुस्तकालय विज्ञानको परिचय, उद्देश्य, आवश्यकता र महत्व
- १.२ पुस्तकालय विज्ञानका प्रमुख सिद्धान्तहरू
- १.३ नेपालमा पुस्तकालयको इतिहास
- १.४ नेपालमा पुस्तकालयको स्वरूप र विकास
- १.५ नेपालको शिक्षा विकासमा पुस्तकालयको योगदान
- १.६ अध्ययन अनुसन्धानको लागि पुस्तकालयको महत्व
- १.७ पुस्तकालय संचालनको कार्य प्रणालीसम्बन्धी जानकारी
- १.८ पुस्तकालयका प्रकार
२. पुस्तकालयमा पुस्तक प्राप्त, पुस्तक लेनदेन, ग्रन्थसूचीय सेवा तथा सन्दर्भ सेवा १५
- २.१ पुस्तकालयमा पुस्तक छनौट एवं खरीद गर्ने तरिका
- २.२ पुस्तक दर्ता गर्ने तरिका
- २.३ पुस्तक लेनदेन गर्ने विधिहरू
- २.४ ग्रन्थसूची (Bibliography) का प्रकारहरू
- २.५ नेपाल राष्ट्रिय वाङ्मय सूची सम्पादन तथा प्रकाशनसम्बन्धी ज्ञान
- २.६ सन्दर्भ सेवाको महत्व र आवश्यक सामग्रीहरू
- २.७ सन्दर्भ सेवाको प्रकार
- २.८ सन्दर्भ सामग्रीको छनौट प्रक्रिया
- २.९ कागज र यसको इतिहास
३. पुस्तकालय संगठन तथा व्यवस्थापन १०
- ३.१ पुस्तकालय भवनको रूपरेखा
- ३.२ पुस्तकालय कर्मचारी व्यवस्था र प्रशिक्षण
- ३.३ पुस्तकालयको भौतिक साधन र अन्य उपकरणहरू
- ३.४ नेपाल पुस्तकालय संघ र यसको अन्य पुस्तकालय/सूचना केन्द्रसँगको सम्बन्ध
४. वर्गीकरण प्रणाली (Classification System) र सूचीकरण प्रणाली (Cataloguing System) १५
- ४.१ वर्गीकरणको परिभाषा, सिद्धान्त, उद्देश्य, आवश्यकता र कार्यहरू
- ४.२ वर्गीकरण प्रणालीका प्रकारहरू: DDC (Dewey Decimal Classification), CC (Colon Classification) र UDC (Universal Decimal Classification)
- ४.३ सूचीकरणको परिभाषा, उद्देश्य र आवश्यकता
- ४.४ सूचीकरणको भौतिक स्वरूप
५. पत्रपत्रिका व्यवस्थापन (Periodicals Management) र पुस्तकहरूको संभार एवं संरक्षण विधि १०
- ५.१ पत्रपत्रिकाको छनौट प्रक्रिया र संकलन व्यवस्था
- ५.२ पुस्तकको संरक्षण विधि एवं सुरक्षाका उपायहरू
- ५.३ जिल्दबन्दी (Binding) को उद्देश्य र आवश्यकता
- ५.४ जिल्दबन्दीको प्रकार
६. पुस्तकालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग १५

- ६.१ पुस्तकालयमा कम्प्युटर प्रयोगसम्बन्धी सैद्धान्तिक एवं व्यवहारिक ज्ञान
 ६.२ श्रव्य दृश्य सामग्रीहरूको संकलन र प्रयोग
 ६.३ ई-पुस्तकालयको अवधारणा (Concept of E-library), अनलाइन डाटाबेस (Online database), वेबपेज डिजाइन (Webpage design)
 ६.४ पुस्तकालय व्यवस्थापन सफ्टवेयर (Library Management Software), जस्तै, PMB, Koha ILS
 ६.५ सन्दर्भ सूची बनाउने डाटाबेस (Designing Bibliographic Databases)
 ६.६ पुस्तकालय हाउसकिपिङ्ग प्रणाली (Library Housekeeping Systems)
 ६.७ राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय सूचना प्रणाली (National and International Information Systems): NISSAT (National information system for science and technology), NASSDOC (National social science documentation center), INSDOC (Indian National Scientific Documentation Center, DESIDOC (Defence Scientific Information and Documentation Centre) इत्यादि

७. **सेवासँग सम्बन्धित कानुनी व्यवस्थाहरू**

२५

- ७.१ मनमोहन प्राविधिक विश्वविद्यालय ऐन, २०७६
 ७.२ मनमोहन प्राविधिक विश्वविद्यालय शिक्षक तथा कर्मचारी सेवाका सर्त र सुविधासम्बन्धी नियमावली, २०७८
 ७.३ मनमोहन प्राविधिक विश्वविद्यालय आर्थिक प्रशासन सम्बन्धी नियमावली, २०७८
 ७.४ मनमोहन प्राविधिक विश्वविद्यालय शैक्षिक प्रशासन सम्बन्धी नियमावली, २०७८
 ७.५ मनमोहन प्राविधिक विश्वविद्यालय सेवा आयोग सम्बन्धी नियमावली, २०७८
 ७.६ मनमोहन प्राविधिक विश्वविद्यालय संरक्षण समिति सम्बन्धी नियमावली, २०७८
 ७.७ भ्रष्टचार निवारण ऐन, २०५९
 ७.८ प्रतिलिपि अधिकारसम्बन्धी ऐन, २०५९
 ७.९ सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन, २०६४
 ७.१० सूचना प्रविधि नीति, २०६७

प्रयोगात्मक परीक्षा

समय : ३० मिनेट

प्रश्न संख्या : ६

पूर्णाङ्क : ३०

उत्तीर्णाङ्क : १२

कम्प्युटर सीप परीक्षणसम्बन्धी प्रयोगात्मक परीक्षा योजना

विषयवस्तु शीर्षक	प्रयोगात्मक अंक	समय
English Typing	३	४ मिनेट
Devanagari Typing	३	४ मिनेट
Windows Basic, Email and Internet	३	३ मिनेट
Word Processing	८	७ मिनेट
Electronics Spreadsheet	८	७ मिनेट

Presentation System	५	५ मिनेट
Total	३०	३० मिनेट

प्रयोगात्मक परीक्षाका विषयवस्तु

1. Windows basic, Email and Internet

- Introduction to Graphical User Interface
- Use & Update of Antivirus Concept of virus, worm, spam etc.
- Starting and shutting down Windows
- Basic Windows elements - Desktop, Taskbar, My Computer, Recycle Bin etc
- Concept of file, folder, menu, toolbar
- Searching files and folders
- Internet browsing & searching the content in the web
- Creating Email ID, Using email and mail client tools
- Basic Network troubleshooting (checking network & internet connectivity)

2. Word Processing

- Creating, saving and opening documents
- Typing in Devanagari and English
- Copying, Moving, Deleting and Formatting Text
- Paragraph formatting (alignment, indentation, spacing etc.)
- Creating lists with Bullets and Numbering
- Creating and Manipulating Tables
- Borders and Shading
- Creating Newspaper Style Documents Using Column
- Security Techniques of Document
- Inserting header, footer, page number, Graphics, Pictures, Symbols
- Page setting, previewing and printing of documents
- Mail merge

3. Presentation System

- Introduction to presentation application
- Creating, Opening & Saving Slides
- Formatting Slides, Slide design, Inserting header & footer

- Slide Show
- Animation
- Inserting Built-in picture, Picture, Table, Chart, Graphs, and Organization Chart etc

4. Electronic Spreadsheet

- Organization of Electronic Spreadsheet applications (Cells, Rows, Columns, Worksheet, Workbook and Workspace)
- Creating, Opening and Saving Work Book
- Editing, Copying, Moving, Deleting Cell Contents
- Formatting Cells (Font, Border, Pattern, Alignment, Number, Protection, Margins and text wrap)
- Formatting Rows, Column and Sheets
- Using Formula with Relative and Absolute Cell Reference
- Using Basic Functions (IF, SUM, MAX, MIN, AVERAGE etc)
- Sorting and Filtering Data
- Inserting Header and Footer
- Page Setting, Previewing and Printing

नमुना प्रश्नहरू

छोटो उत्तर आउने प्रश्न (प्रति प्रश्न ५ अंक)

१. पुस्तकको वर्गीकरण भन्नाले के बुझिन्छ ? उल्लेख गर्नुहोस (५)
२. पुस्तकको संरक्षण विधि र सुरक्षाका उपायहरूको वर्णन गर्नुहोस । (२+३)
३. सार्वजनिक पुस्तकालयको उद्देश्यबारे प्रस्ट पार्नुहोस । (५)

लामो उत्तर आउने प्रश्न (प्रति प्रश्न १० अंक)

१. "पुस्तकालय र शिक्षा एउटा सिक्काका दुई पाटा हुन्" व्याख्या गर्नुहोस् । (१०)
२. पुस्तकालयका प्रकार उल्लेख गर्दै प्रत्येकको वर्णन गर्नुहोस् । (३+७)

☆☆☆